

Varga Ilona

Joka XXVI.

(részletek)

Sírkeresőben

A temető felé mentükben Janóék elhaladtak a bötönyei falubíró hivatala előtt is. Nagy meglepetésükre egyszerre csak utánuk kiáltottak.

– Hej, Joka! Csak nem mész el úgy, hogy szót nem váltunk?

Az illető épp akkor lépegetett le a lépcsőn, Lacika kezét fogva. Az ajtóstráza, a kajlabajszú hajdú tollas kalpagjához emelte a kezét. Szalutált, ahogy illik, ha egy közszolga a hatósági főerdőkerülővel találkozik. A férfi azonban mit sem törődött a tisztelgéssel. Iparkodott, hogy ha már megtorpantotta az ismerős családot, mielőbb odaérjen hozzájuk. A hajdú követte szemmel, s még a bagóját is kiköpte a szájából, amit rágott (csaknem lenyelte), amikor meglátta, kikhez igyekszik. Nem tudott mit kezdeni azzal a kedélyességgel, amivel a hivatalos ember ezekkel a jöttmentekkel parolázott és beszélgetett.

– Nicsak! Annak a bandzsi cigánylánynak is csaknem kezet csókol. Hát minden hatalmasság gázsulál ezeknek? A bíró, a sógornője, a sógora, az írnok, az írnok apósa, a mérnök úr és a plébános úr után még a főerdőkerülő is?! Hát itt mindenki megbolondult? Mégiscsak igaza lesz Bözsi nénének... Ezek csakugyan megégetnek valami hályogfűvel mindenkit, hogy ne lászanak a szemekkel, vagy megigézik őket valami varázslattal. Jó lesz résen lennem, mert tán már haragszanak is rám...

Amíg a hajdúnak ilyen gőzök forgatták az esze kerekét, Janó örömmel hallgatta a hivatalos személy egyáltalán nem hivatalos mondandóját.

– Azért örültem, hogy megláttalak Joka, mert így legalább beszámolhatok arról, hogy a segítséged révén sikerült lefülelnem a vadorzót. Amikor a kihallgatást foganatosítottam, rákényszerült – csippentett egyet a szemével –, hogy bevallja: évek óta károsítja gróf úr vadállományát. A csipkefalvi grófé ugyanis az itteni vadászati jogosultság is. Nem nagyon lődöz erre, de akkor is az övé. Ám, hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem, te kellettél ahhoz, hogy tetten érjem. És nem is kellett utána járnom, maga járult elém. Nagyon érzékenyen érintette, hogy felszedted az összes vascsapdáját. Azontúl nem tudott csak hurkokat vetni. Az meg nem bizonyult túlságosan eredményesnek. Így aztán igencsak ácsingózott a régi vascsapóira. Jó tanács volt, amit az erdei kunyhódnál terjesztettél elő. Elhíreltem, hogy az irodám egyik szekrényében tartom őrizet alatt valamennyit. Miként ültetem a bogarat a fülébe, kérdezheted, hisz nem tudhattam, hogy ki fia-borja? Szerintem kitalálsz, amilyen nagy kópé vagy, hogy miformán intéztem el.

– Bözsi néne?

– És elsőre kitalálta! Micsoda agyafúrt ember a férje! – bókolt egyet Nyicának – Minő okos ember! Úgy tettem, ahogy kitalálta. Szándékoltam szoba elegyedtem Bözsi nénével. Vele bizony! Úgy tettem, mintha véletlenül kottyantottam volna el a dolgot. Aztán meg kérve kértem, maradjon a dolog titokban, el ne árulja senkinek. Ő meg azt mondta felháborodottan, kikérve magának, hogy „De hiszen, ismer!” Én meg bólogattam, hiszen valóban ismerem... Négy éjszakát sem kellett várnom, már a harmadikon felfeszítették az ajtóm, s egyből a szekrényeimhez ment, azokat túrta a tettes. Nem sejtette, hogy eldöntöttem, két héten át nyitva hagyok résznyire egy hátsó ablakot. Elöl látványosan kimegyek az épületből, ott meg visszatérek, és benn éjszakázok lámpás fénye nélkül. Működött a csapda, amit javaslatba tettél. Előállítottam, megbéklyóztam. Két napig itt hűsölt Bötönyén, majd a bíró úr előtt is töredelmesen elismerte a bűneit. Persze mást nem is tehetett, hisz minden bizonyíték rávallott. A bíró úr elítél-

te, zsandárok jöttek érte. Azóta már a vármegye tömlőcében raboskodik. Engem is nagyon megdicsértek, de jeleztem ám, hogy a sikerben a te becsületességed és okosságod is közre játszott. Ez a fiúcska is hallotta. Ez a Lacika. Ezúton is megköszönöm, Joka... De csak beszélek, beszélek. Azt meg meg sem kérdem, milyen járásokban akasztottalak meg benneteket a kurjantásommal.

– A temetőbe indultunk, tisztelni az öreg Sárközi haló porai felett. Az ő hagyatéki földjét kaptuk meg bérlésre. A rommá lett háza mellett most építettünk újat. Első utunk odavezet hozzá. Főleg, hogy nem maradt senkije, aki egy virágot vetne a sírhantjára.

– Sárközi? Hm... nem emlékszem rá. Nem is tartalak fel benneteket tovább. Bocsánat ennyi késleltetésért is. Megígértem ennek a kis embernek, hogy megmutogatom neki egy kissé az erdőt. Nekünk is indulnunk illik.

– Ferdi bácsi! – szólalt meg Lacika. – Nagy baj lenne, ha ma kihagynám az erdőt? Inkább mennék Flaréval és Mirkóval a temetőbe.

– Megértem, kisfiam. Szórakoztatóbb és hozzád illőbb korú társaság. De apádnak megígértem, hogy felügyelek rád, úgy hogy szaladj föl hozzá, s kérd ki tőle magad. Megvárunk itt, amíg visszatérsz.

Lacika térült fordult. Odafönn egy ablakból az apja is integetett egyet-kettőt a csoportosulás felé. Mélyen kihajolt, úgy járatta karját-tenyerét. A hajdú összevont szemöldökkel nézett felfelé, rosszállóan csóválva a fejét.

– Isten áldjon, Joka! Isten áldja Nicsa! – búcsúzkodott a kerülő, rosszul emlékező Nyica nevére.

– Isten áldja, Ferdi! – válaszolt a lány azonnal, hogy elejét vegye a gyerekek tiltakozásának vagy nevetésének.

– Minden jól! – mondta Janó, majd hozzátette: ha felénk visz az útja a lenti erdő felé, el ne kerüljön bennünket. Akkor legalább megmutogathatna: meddig tart a bérletünkhöz tartozó erdősáv.

Miután elváltak, a gyerekeket egyáltalán nem kellett biztatni, valahogy felgyorsultak. Vidáman nyargalásztak Janóék előtt. Nem tudni, hogy miként került szóba, de egyszerre csak arra figyeltek fel, hogy Lacika az iskoláról mesél. Aztán meg arra, hogy Mirkó tiltakozik.

– Próbálna csak az én tenyeremre vagy a körmömre pálcázni... menten bokán rúgnám. Van ám nekem bugylibicskám is! – mutatta.

Lacika átvette és elismeréssel forgatta a tenyerében.

– Szép! – jelentette ki. De azért ne fenyegezzél vele senkit. Nem vezet jóra.

– Okos vagy, Lacikám – dicsérte meg Janó. – Én sem mondhattam volna jobban.

– Meg aztán – magyarázott tovább az elismerő szavaktól és Flaré figyelmétől lelkesülten Lacika –, aki nem szemtelenkedik, nem rosszkodik, rendesen figyel, és jól elkészíti az otthoni leckéit, azt nem bántják. Annak inkább a társaitól kell tartani, nehogy strébernek mondják.

– Mi az a stréber? És mit tanultatok eddig az elsőben? És milyenek a tanítók? Sok lány jár oda? Mi az, hogy osztályoznak? Hogy kell jól felelni? Mennyi idő oda az út? – záporoztak Flaré kérdései.

– Engem akkor se üssön meg senki! – duzzogott Mirkó. – Köll a francnak az az iskola...

A válaszokat nem követték nyomon. A gyerekeket is alig bírták... Már a temetőhöz igen közel jártak, amikor Nyica észrevette, majd Janóval is észre vettette, hogy Flaré és Lacika egymás kezét fogják. Fogják és lóbálják előre-hátra, úgy mennek... Hát persze, hogy utánozni kezdték ők is, fülig érő szájjal.

A temetőbe érve szörnyen tanácstalanok voltak. Nem tudták, hogy merre keressék a sírt.

– Arra biztosan nem lesznek – mondta Janó a sírkert egyik részére. – Egy egyedül halt cigány embernek bizonyosan nincsenek olyan kőemlékei a csontjai fölött. Legfeljebb egy korhadó fakereszt jelezheti haló porait. Arra gazdagok nyugodhatnak. Menjünk inkább errefelé! – indítványozta.

– Joka bácsi! Várjon egy kicsit! Szedek némi mezei virágot. Amerre indulni akar, arrafelé van anyukám sírja is. De azon tájban úgy tudom, hogy nincs cigány temetve. A Sárközi nevet sem olvastam arrafelé.

– Hát te már olvasni is tudsz? – csodálkozott Flaré. – Az én apukám is tud ám írni, olvasni – büszkélkedett.

Lacika rövidest meg is mutatta a tudományát. Kezében pár szál tépett virágocskával lépegetett, és sorra olvasta a betűket a márványról és a kopjafáról. Akiről tudta, ki volt hajdan, vagy ismerte az ivadékait, azt is mindig hozzátette. Eljutottak édesanyja sírjához is. Nagyon szépen gondozott sír volt, teleültetve sok színes virággal. Lacika a közeli kúthoz szaladt. Az oldalára akasztott füles bádogmeszellyel vizet hozott, s meglocsolta mindet... Nem sírt, nem érzékenyült el. Csak elcsendesedett. Flaré nyomott az arcára egy puszit, ettől jobb kedvre lett.

Onnantól Janó olvasta fel a neveket. Már a temető faláig jutottak. Olyan hantokat is láttak, amelyek mellett csak egy-egy kis, alig tenyérnyi falap hirdette, hogy ki nyugszik alatta. A Sárközi nevet azonban egyikben sem találták meg. Egy anyókat is megkérdeztek, aki épp a férje sírján kapálgatott. Először megijedt tőlük, amikor közeledtek, de amikor illendően érdeklődtek, szívesen válaszolt. Ő sem tudott azonban felvilágosítást adni. Azt viszont megmutatta, hogy hol van a temető bódéja. Nem látszott ki a vastagtörzsű bűfák (más nevükön szomorúfűzek) mögül.

Elementek hát oda is, de ott sem jártak szerencsével. Az illető sajnálkozva mondta, hogy ő alig néhány hónapja szolgál csak itt, heti egy alkalommal és temetések idején, meg a halottak napját övező időben. Elődjének annyira megtetszett a sírkert, hogy maga is aláfeküdt egy itteni hantnak. Ujjával egy közeli sírra bökött:

– Ahol, la! Ott a sírja. Most is úgy van, az ő idején is úgy volt, hogy akit hozzátartozó híján, a falu költségén temetnek el, azt csak a legkevésbé értékes helyekre hantolják. Valahol a temető szélére. Ha nem tudhatni, miféle hiten volt, pap se kíséri. Ha papos volt a temetése, akkor a plébános úr talán emlékszik rá, hogy nagyjából hol szentelték be a sírját. Őt kéne, megkérdezzék. Meg aztán a sírásók is segíthetnének, de ki tudja, hogy kik voltak azok? Nincsenek állandó temetősegédek. A hivatal ilyen kódis-temetéskor általában megbíz egy valakit, akinek az ezért járó pár krajcár is segítséget jelent. Az meg szégyelli, és el nem árulná senkinek, hogy ilyesmit is vállal... Mondom, menjenek a plébániára érdeklődni.

Janó megköszönte a javaslatot, de tett még egy kísérletet, végigjárták a temető fala és a kerítése környékét, ám akárhogy kutakodtak, nem jutottak eredményre. Végül feladták.

Nyica kérésére Laci anyukája sírja felé vették a visszaújtjukat, és a hozott szélrózsákat az ő sírjára tették.

Hazaújtjuk közepén Mirkó ereje vagy akarata elfogyott, s siránkozva felkérgetőzött édesapja nyakába. Flaré meglepően jól bírta. Továbbra is előrenyargalt Lacikával. Nevetgéltek, fecsegték. Jó volt nézni a két önfeledten beszélgető gyereket. Ha Janóék nagyon lemaradtak tőlük, mosolyogva visszafordultak és rendre bevárták őket. Egyszer se kellett rájuk szólni, hogy álljanak meg.

– Úgy tűnik, megbírná az iskolába járást – állapította meg Janó.

– Főként, ha Lacika kíséri majd reggelről reggelre – mosolyodott el Nyica.

Amikor a hivatalnál elbúcsúztak tőle, a kislány félrehúzta és – halkán, hogy más meg ne hallja – a fülébe súgott valamit:

– Nyica néni! Ha Flaré már nagylány lesz, lesz-e olyan szép, mint maga?

– Mint én? – húzta magához és nyomott egy puszit a kobakjára. – Mint én? ...Szébb lesz nálam, Lacikám. Sokkal szébb lesz.

– Akkor jó! – mondta Lacika, s kettesével vette rövidest a lépcsőket.

Janó másnap felkereste a plébános urat, aki örömmel és szívélyesen fogadta. Bekísérte a paplakba, s hellyel kínálta.

– Még mielőtt bármit mondasz, fiam, szeretném megköszönni, hogy múltkor nem hoztál kellemetlen helyzetbe az áldozáskor. Tekintettel voltál

arra, hogy gyermekek csak megfelelő felkészülés, elsődözés után áldozhatnak. Ti felnőttek meg csak akkor, ha nem leledzettek súlyos bűnben, és ha az Egyház törvényei szerint rendezett életállapotban éltek. Sok tekintetben támadhatnak kétségeim, miközben a hét főerény nem egyéről látványosan bizonyosságot tettél már. Az alázat, a jóakarát, a szelídség, az adakozás és leginkább a jóra való buzgóság ezek. Nem hiszem, hogy rossz emberismerő lennék, amikor azt mondom rólad, hogy nagyon jó ember vagy. De meg ne haragudj, fiam, szeretném tisztán látni családi ügyeidet. Keresztvíz alá kerültek-e gyermekeid, ti magatok mind katolikusok vagytok-é? Azt tudom, hogy sajnálatosan megözvegyültél, és hogy tisztességgel őzöd gyermekeid anyjának emlékét. Éppen ezért kérdem, milyen viszony fűz egybe azzal a fiatal cigány nővel, akivel egy tető alatt élsz?

Janó részletesen megfelelt minden kérdésre. Elmondta, hogy a karaván éppen Rácországbán járta az utakat, amikor a lánya megszületett. Flarét egy ottani kolostorban keresztelték meg. A pápista szerzetes nem nagyon értette egyik nyelvet sem, amin megkérlelték, de végül elfogadta, hogy a csecsemő a Flaré nevet kapja. Ha jól értetem, azt hitte, hogy ez Szent Flórián nevének női párja. Pedig ez egy beás leánynév. Annyit tesz, hogy „virág”.

– Nincs abban hiba! Szent Flóra keresztény vértanú lehet a védőszentje, aki a IX. században halt meg a hitéért Hispániában, muzulmánok keze által... Bár, ha jól emlékszem, volt egy korai római Szent Flóra is.

Janó megnevezte a kolostort is, ahol a keresztelés történt. Elmondta, hogy Mirkó már a magyar királyságban jött a világra. Még mindig délen járt a cigánykaraván. Pozsega vármegyében Daruvár előtt az országúton, egy árok partján történt az eset. Őt egy daruvári pap tartotta az ottani Szentháromság-templomban a keresztvíz alá. Miroszláv atya. Az ő tisztelésére lett Mirkó. Az a Miroszláv egyik beceváltozata.

Aztán részletesen elbeszélte Nyica és Mamó történetét is. Mamót még Oláhföldön keresztelték. Nevezetes esemény volt, sokszor hallottam, gyakran emlegették, mert ő volt az első gyereklány a csapatában, akit keresztvíz alá tartottak. Én egy másik cigány közösségben éltem. Ott ez nem vált szokássá. Engem felnőtt fejjel kereszteltek csak meg. A táborig pap tette, amikor katona voltam. Tőle, ha kell igazolás is szerezhető...

Nyicát – vallotta be – lehet, hogy meg sem keresztelték. Nem emlékszik rá. A szülei nagyon korán haltak, a mostohái pedig gazember módra bántak vele. Mamó esküszik rá, hogy ő sem maradt ki ebből a szentségből, ám azt, hogy hol történt meg, csak sejteni véli. A Bánátban vándoroltak, amikor ő született, közel Baranyához. Ott történhetett. A Nyica milyen név? Az Anna beás megfelelője.

Megmagyarázta, hogy miért maradtak le a kompániából. Hogy Mamó halálos betegnek tűnt, halni készült. Nem bírta már a szekereken zötykölődést. Vezetőjük kérte meg őt, hogy segítse, védje életének ebben az utolsó szakaszában. Mamó azonban valósággal kivirágzott közöttük. Erősebb, egészségesebb, mint korábban. Elmesélte Nyica egész életét is, hogy miként bántak vele gyerekként, ifjú lányként, s mennyit bántották egész életében. Hogy űzött vadként, pusztán sajnálatból, megvédendő, fogadta a családjába. Hálát adok Istennek, hogy közénk sodorta – mondta, majd igen hosszan áradozva sorolta Nyica jó tulajdonságait, erényeit. Elbűszkélkedte azt is, hogy a gyermekei már második anyukájuknak tekintik. Akként is törődik velük a kezdetektől. Bevallotta azt is, hogy a lány bizony – karkülönség ide vagy oda – szerelmes belé. Mi több, ő is hasonló érzelmekeket táplál iránta. Szólt szigorú fogadalmáról is, amiből nem enged azóta sem... De, ha lejár a maga szabta idő, és Nyica nem talál addig jobbat nála – Isten látja lelkét – oltárhoz vezetné abban a minutumban.

A plébános úr megköszönte őszinteségét, és azt kérte, hogy a két gyereket és Nyicát küldje hozzá el hitoktatásra.

– Persze hálás lennék, ha te is eljönnél velük a katekézisre. Kéthetente pénteken tartjuk a plébánián.